

Voprosy onomastiki, t. 15 (№. 1, 2, 3), red. Elena L. Berezovič, Ekaterinburg 2018, 227 s., 287 s., 275 s.

Rosyjskie czasopismo „Voprosy onomastiki” z roku na rok zwiększa swoją objętość. W 2018 roku ukazały się trzy zeszyty tego periodyku, a w nich łącznie 31 artykułów naukowych, siedem recenzji, trzy sprawozdania konferencyjne, dwa komunikaty oraz przegląd najnowszych książek onomastycznych.

W poszczególnych zeszytach zostały poruszone rozmaite problemy z zakresu onomastyki. Tematyka artykułów obejmuje głównie szeroko rozumianą toponimię, antroponimię w różnych językach, gwarach, zabytkach pisanych, tekstach dawnych i folklorystycznych. Swoim zasięgiem ogarnia coraz większe obszary geograficzne, przedstawia rozległą chronologię badań, głęboki zakres analizy, zagadnienia z różnych poziomów języka. Zamieszczone prace dotyczą języków i gwar z różnych rejonów Rosji, Czech, Włoch, Chorwacji i in. W studiach tych podejmuje się analizę zarówno współczesnego stanu badanego języka, jak i dawnego, historycznego.

Zagadnieniom teoretycznym jest poświęcony artykuł E.E. Romanovej oraz V.V. Spiridonova. Autorzy dają przegląd syntaktycznych analiz nazw własnych, które rozwinęły się w ramach gramatyki generatywnej, omawiają główne zagadnienia transformacyjnej składni semantycznej i przedstawiają kluczowe teorie generatywne związane z badaniem nazw własnych (z. 3, s. 7–35).

Ciekawe spektrum zagadnień ujawniło się w grupie artykułów dotyczących toponimii. I.A. Dambuev przeanalizował problem normalizacji użycia litery *ë* w oficjalnej toponimii Rosji. W wyniku obserwacji danych Państwowego Rejestru Nazw Geograficznych stwierdził on, że użycie/nie-używanie litery *ë* w toponimach jest jednym z powszechnych typów odmian pisowni (z. 2, s. 239–262). Wyodrębnić można cykl interesujących publikacji poświęconych pochodzeniu toponimów w tekstach zakłéc (T.A. Agapkina, E.L. Berezovič., O.D. Surikova, z. 1, s. 65–113; z. 2, s. 28–69). A.L. Toporkov przeanalizował korpus imion z rękopiśmiennych zakłéc w ołomuńskim zbiorze z XVII wieku (z. 1, s. 115–133). A.C. Girfanova oraz N.L. Suhačev podali w wątpliwość dotychczasowy pogląd, iż albańska nazwa *Berat* pochodzi od dawnej słowiańskiej *Beligrad* i skłonni są wywodzić albański toponim od tureckiego apelatywu *berat*, *barat* ‘edykt’ (z. 3, s. 125–138). Mikrotoponimią zajęła się L.N. Verhovyh — jej publikacja przedstawia omówienie osobliwości mikrotoponimii wsi Abramowka (region Woroneż). Cechy wiejskich mikrotoponimów są tu analizowane w oparciu o metody wypracowane przez woroneską szkołę onomastyczną (z. 3, s. 223–241). Hiszpański lingwista A. Breeze, omawiając toponimię Bretanii, przebadał starożytne europejskie hydronimy w utworach „Historia Brytyjczyków” oraz „Cztery gałęzie Mabinogi”, a także zaproponował nowe etymologie niektórych nazw (z. 3, s. 202–211). I.I. Mullonen opisała modyfikacje starożytnego prafińskiego rdzenia **Ylä-* ‘góra, górny’ oraz przedstawiła jego funkcjonowanie w hydronimii Karelii (z. 2, s. 7–27).

Kilka artykułów dotyczy również urbanonimii. J. David omówił nazewnictwo miasta Most (Czechy Północne) i jego ewolucję w drugiej połowie XX wieku (z. 2, s. 70–86). T.G. Nikitina zajęła się problematyką opisów językowo-kulturowych toponimii miejskiej w słownikach różnych typów (z. 2, s. 180–193). Zaś D.J. Il’in oraz E.G. Sidorova przeanalizowali problem prezentacji informacji gramatycznych w regionalnym słowniku toponimicznym na przykładzie słownika opisującego system ojkonimiczny regionu Wołgograd. Badacze postulują wprowadzenie do opisu leksykograficznego nowego parametru — stopień wyjątkowości nazwy geograficznej w regionie — ustalanego w oparciu o kryteria językowe (unikatowość modelu słowotwórczego czy rdzenia) (z. 2, s. 194–209).

Kilka prac zostało poświęconych Jekaterynburgowi. Rosyjskie badaczki E.N. Klimenko oraz M.E. Rut przedstawiły nieformalną urbanonię miasta w ujęciu socjolingwistycznym. Autorki wzięły pod uwagę nie tylko nazwy ulic, placów, osiedli mieszkaniowych, ale także obiektów społecznych, edukacyjnych, kulturalnych, przemysłowych, i omówiły czynniki, które wpływają na pojawienie się nieoficjalnych urbanonimów (z. 2, s. 210–222). E.M. Bożko, A.O. Il'ner, L.I. Korneeva zbadali różne podejścia do międzyjęzykowego transferu nazw obiektów przestrzeni miejskiej. Zaprezentowali szczegółowe zasady translacji nazw z języka rosyjskiego na angielski na przykładzie urbanonimii Jekaterynburga w różnych systemach nawigacji (z. 2, s. 223–238). Natomiast J.A. Kačalkova zajęła się problemami leksykograficznego opracowania urbanonimii na przykładzie nazw obiektów topograficznych w Jekaterynburgu i Czelabińsku (z. 3, s. 212–222). Artykuł V.M. Golomidovej przedstawia zagadnienia polityki nazewnictwa w odniesieniu do obiektów przestrzeni miejskiej (z. 3, s. 36–61).

Kolejne dwie prace dotyczą analizy imion. A.A. Makarova wydobyla imiona bałtycko-fińskie z toponimii północno-zachodnich okolic Jeziora Białego. Są to imiona zaadaptowane przez język Wepsów i zachowane w nieoficjalnych nazwach wiosek (*Jušaag'*, *Zaharanag'*) i pół uprawnych (*Makaranpust*, *Marinannit*), czasami w hydronimach (*Ignatoja*) (z. 3, s. 154–170). T.V. Toporova natomiast zajęła się imionami głównych bohaterów jednej z części średniowiecznego staroislandzkiego poematu — „Wyprawa Skimira” (z. 3, s. 139–153).

Wśród opublikowanych artykułów zwracają uwagę prace włoskiej onomastki B.M. Prósper poświęcone etymologii starożytnych antroponimów. Poddała ona analizie nazwy własne różnego pochodzenia zapisane na znacznikach ołowiu odnalezionych w Sisaku (Chorwacja, dawna rzymska Siscia w Panonii) na dnie rzeki. Stanowią one dowody na współistnienie na tym terenie co najmniej czterech języków: łaciny, weneckiego, celtyckiego i iliryskiego (z. 3, s. 105–124). Jej drugi artykuł jest poświęcony wybranym problemom etymologizacji nazw osobowych poświadczonych w epigrafii łacińskiej z obszarów alpejskich (Galia Transpadeńska), Wenecji, Istrii, Panonii i Noricum. Autorka na podstawie analizy etymologicznej, arealnej i historyczno-fonetycznej podjęła próbę przypisania badanych onimów do określonego języka (celtyckiego lub italskiego) (z. 2, s. 108–138).

V.V. Napolskih dokonał porównawczej analizy nazw własnych z kroniki Jordanesa i wczesnych kronik ruskich oraz przedstawił zmiany na etnolingwistycznej mapie leśnej strefy Europy Wschodniej między IV a X–XI wiekiem (z. 1, s. 7–29). Natomiast J.A. Dzieccojty poświęcił swoje 2 teksty toponimii Osetii. W pierwszym artykule podjął próbę wyodrębnienia najstarszej warstwy scytyjsko-sarmacko-alańskiej w toponimii osetyjskiej (z. 1, s. 30–50), a w drugim zajął się fonetycznymi interferencjami w kilku dialektach na podstawie słownictwa apelatywnego i toponimii Osetii Południowej (z. 3, s. 78–104).

V.V. Tiżyn w swoim interesującym artykule podejmuje próbę zidentyfikowania nazw osobowych historycznych postaci Kirgizów jenisejskich z IX w. wzmiankowanych w chińskich źródłach pisanych, porównując je z danymi z turkijskich zabytków runicznych z basenu Jeniseju (z. 3, s. 171–189). A.E. Petrosian zajął się natomiast imionami z mitologii ormiańskiej w aspekcie historycznym, etymologicznym i etnokulturowym (z. 1, s. 51–64).

Wśród wielu tekstów z zakresu antroponimii warto wspomnieć o pracy zespołu badaczy z Nigerii. G. Fakuade, A. Williams, I. Nnaji, T. Odeigah omówili zmiany w imiennictwie nigeryjskiej ludności Batonu, które odbywają się pod wpływem religii muzułmańskiej (z. 1, s. 134–154). Natomiast D.M. Golikova na bazie gwarowego materiału rosyjskiego i francuskiego rozpatrzyła językowe i pozajęzykowe związki systemowe między imionami chrześcijańskimi i ich zapelatywizowanymi derywatami (z. 2, s. 139–161).

A.F. Litvina oraz F.B. Uspenskij opisali specyficzny stosunek do *nomina sacra* na Rusi w okresie późnego średniowiecza. Przejawiał się on w zakazie nadawania imienia Maria na cześć Dziewicy Maryi zarówno na chrzcie, jak i w zakonach. Imię to mogło być jednak nadawane na cześć innych świętych Kościoła prawosławnego (z. 2, s. 87–107). Zaś M.V. Bobrova przeanalizowała

kilkaset współczesnych przezwisk mieszkańców regionu permskiego pochodzących od określeń części ciała, zidentyfikowała najbardziej popularne leksemy oraz określiła specyfikę „nawnej anatomii” obecnej w przezwiskach w porównaniu z terminologią naukową (z. 2, s. 162–179).

W dziale „Trybuna onomasty” kanadyjski badacz G. Schaarschmidt omówił zmiany nazw niektórych obiektów geograficznych w Kanadzie, których dokonano z okazji 150 rocznicy powstania państwa i Roku Pojednania (2017). Inicjatywa ta miała na celu przywrócenie oryginalnych nazw w językach rdzennej ludności Kanady (z. 1, s. 181–187).

Z siedmiu opublikowanych recenzji jedna dotyczy polskiej monografii P. Tomasika pt. „Nazewnictwo kolejowe: na materiale języka polskiego, rosyjskiego i czeskiego” (z. 2, s. 273–281).

W dziale „Sprawozdania” zamieszczono relacje z trzech międzynarodowych onomastycznych konferencji naukowych, które odbyły się w 2017 roku. Dwie z nich miały miejsce w Rosji, jedna w Baia Mare w Rumunii (z. 3, s. 261–267). Poza tym zamieszczono krótkie notki o najnowszych, onomastycznych opracowaniach naukowych, które ukazały się w latach 2015–2017.

Wszystkie numery czasopisma są dostępne w wersji elektronicznej na stronie <http://onomastics.ru>.

Anna Kostecka-Sadowa
Instytut Języka Polskiego PAN
anna.sadowa@ijp.pan.pl
<https://orcid.org/0000-0002-2287-904X>